

АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

В статті обумовлена необхідність розвитку рекреаційної діяльності для конкретного регіону, охарактеризована наявна матеріальна база рекреаційної сфери, проаналізовані основні чинники, що сприяють рекреації, визначені стримуючі фактори.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, рекреація, соціальне страхування, стратегія розвитку туризму.

Постановка проблеми. Статистичні показники і чисельні наукові праці доводять перспективність рекреаційної сфери діяльності з точки зору менших, порівняно з іншими галузями економіки, капітальних вкладень і водночас більшої віддачі, швидшої окупності.

Визначальним фактором для підтримки розвитку рекреації в регіоні є те, що рекреаційна діяльність нерозривно пов'язана з багатьма іншими, такими як: транспорт, громадське харчування, готельне господарство, промислове виробництво та іншими. Тому підвищення конкурентоспроможності рекреаційної сфери діяльності дозволить отримати вищі фінансові результати не тільки підприємствам цієї галузі, а також і всім пов'язаним з нею.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням перспективності рекреації як конкурентоспроможного регіонального соціально-економічного явища присвячені наукові праці таких вчених, як В. Мацоли, Д. Стеценка, Л. Чернюк, Л. Черчик. Фундаментатором теорій конкурентоспроможності безумовно залишається М. Портер.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на проголошення таких складових рекреаційної сфери, як туризм, фізкультура і спорт пріоритетними видами діяльності, які всіляко повинні підтримуватися державою і розвиватися, сьогодні, на жаль, незначна увага приділяється цим сферам життя, не говорячи вже про їх інвестування. Україна в цілому і Чернігівська область зокрема втрачає дієве джерело поповнення бюджету. Всі говорять, що рекреаційна сфера може стати однією з галузей спеціалізації Чернігівської області, але яким чином – питання залишається відкритим.

Постановка завдання. Характеризуючи стан рекреації в Чернігівській області, а також в Україні в цілому, можна спостерігати своєрідний антагонізм, який полягає у тому,

що з одного боку є всі необхідні передумови для ефективного розвитку (багатство ресурсного потенціалу, визначні історичні та культурні пам'ятки тощо), а з іншого – неконкурентоспроможність цієї галузі порівняно з іншими країнами.

Метою статті є систематизація основних критерії конкурентоспроможності рекреації в Чернігівській області, а також проведення аналізу слабких сторін і перспектив розвитку цієї галузі.

Виклад основного матеріалу. Сучасне поняття „рекреації” ототожнюється з відпочинком, під яким в першу чергу необхідно розуміти відновлення як фізичне, так і моральне. В наш час, що характеризується підвищенням рівня втомлюваності, захворюваності, особливо внаслідок неможливості вчасно відновити трудовий потенціал, смертності, рекреація як соціально-економічна діяльність набуває неабиякого значення.

Така ситуація спостерігається як в цілому по Україні, так і в межах регіонів. Зокрема, дані Головного управління статистики у Чернігівській області свідчать, що найпоширенішими захворюваннями є хвороби органів дихання, нервової системи, системи кровообігу. Численними причинами смертності працездатного населення області є хвороби системи кровообігу, новоутворення, хвороби органів дихання. Дана ситуація, звичайно, є наслідком дії багатьох чинників, зокрема поганою екологією, спадковістю.

Але не можна не враховувати і той факт, що в основному вище перераховані захворювання, які можуть спричинити смерть, часто є наслідком нерівномірного розподілу часу праці і відпочинку, мінімальними доходами населення, що не дозволяють планувати відпочинок, заохочення працівників роботодавцями до ненормованого робочого дня всупереч трудовому законодавству, зменшення фінансування оздоровчих програм з боку бюджетних установ та фондів соціального страхування, „немодність” пропаганди здорового способу життя.

Також на користь розвитку рекреації в Чернігівській області говорить і вигідне географічне розташування, наявність природних лікувальних ресурсів, потужний історико-культурний потенціал, наявність міжнародного транспортного коридору.

На фоні стрімких темпів захворюваності і смертності невтішна ситуація спостерігається з функціонуванням закладів, установ та організацій, які надають послуги рекреаційної сфери. Так дані таблиці 1 ілюструють стан забезпечення області установами рекреаційного господарства.

Забезпеченість Чернігівської області установами рекреаційного господарства

Заклад	1990	1995	2000	2005	2006	2007
Санаторії та заклади відпочинку						
Санаторії та заклади відпочинку	65	73	61	51	50	45
Санаторії та пансіонати з лікуванням	6	9	10	8	7	7
Із загальної кількості санаторіїв і пансіонатів із лікуванням дитячі санаторії	4	5	5	4	4	4
Санаторії-профілакторії	8	7	6	5	5	3
Будинки й пансіонати відпочинку	4	3	2	1	1	1
Бази та інші заклади відпочинку	47	54	43	37	37	34
Спортивні споруди						
Стадіони з трибунами на 1500 місць	-	-	25	26	26	26
Спортивні майданчики	-	-	1085	1103	1131	1126
Плавальні басейни	-	-	7	8	8	8
Приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять	-	-	271	271	308	342
Готелі та інші місця для короткотермінового проживання						
Підприємства готельного типу	40	54	52	51	50	62
Театри, концертні організації та музеї						
Професійні театри	3	3	5	4	4	4
Концертні організації	1	1	1	1	1	1
Музеї	13	14	23	28	28	28
Бібліотеки						
Бібліотеки	1032	988	805	772	766	759

Примітка: Складено з даними джерела [4]

Аналізуючи дані таблиці, можна виявити стійку тенденцію до скорочення чисельності лікувальних і оздоровчих закладів, які становлять основну ланку рекреаційної галузі. Стала ситуація спостерігається, по закладах культурного спрямування, які, як правило, виконують роль психологічних і моральних відновлювачів. На кінець 2007 року збільшилась кількість підприємств готельного типу, це, звичайно позитивно відбивається на стані галузі, але дуже часто номерний фонд готелів не відповідає загальноприйнятим стандартам.

Таким чином спостерігається антагонізм передумов для розвитку і функціонування рекреаційної сфери та сучасного її стану. Розвиток будь-якої діяльності неможливий без інвестицій. В свою чергу інвестор буде вкладати кошти тільки в перспективні. Для того, щоб довести перспективність рекреаційної сфери в Чернігівській області визначимося з конкурентними перевагами даного регіону.

Значний рекреаційний потенціал Чернігівської області розкривається через такі основні складові:

- вигідне географічне розташування (прикордонність області, членство в Єврореєоні „Дніпро”);

- природно-рекреаційні ресурси (1/5 загальної території Чернігівської області займають рекреаційні угіддя; сприятливі кліматичні умови, різноманітна флора і фауна; до послуг відпочиваючих та туристів - цілющі мінеральні води, лікувальні грязі, бішофіти, широкий арсенал фітопрепаратів);

- пам'ятки історико-культурної спадщини (5 тисяч пам'яток культурної спадщини, 39 з яких включені до Державного реєстру національного культурного надбання);

- природно-заповідний фонд (державний дендрологічний парк “Тростянець”, Менський зоопарк, 2 ландшафтні, 4 ботанічні, 4 гідрологічні, 1 загальнозоологічний заказники, а також Сокиринський парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва та 7 пам'яток природи);

- інфраструктура рекреаційних ресурсів (функціонують санаторно-курортні і оздоровчі заклади, в тому числі: санаторії, санаторії-профілакторії, будинок відпочинку, бази та інші заклади відпочинку, мисливські і рибальські бази, водні станції, пляжі, лісопарки.) [5, с.226-227].

За оцінками кваліфікованих спеціалістів найбільш перспективними в плані рекреації можуть стати наступні райони за видами спеціалізації:

- райони з лікувально-реабілітаційною спеціалізацією: Чернігівський (з найбільшою), Ріпкинський і Новгород-Сіверський (з високою), Козелецький, Прилуцький, Борзнянський, Менський і Щорський (із середньою);

- райони, що спеціалізуються на психологічному відновленні: Чернігівський, Ніжинський, Ічнянський, Бахмацький, Новгород-Сіверський.

Незважаючи на те, що за своїм рекреаційним і туристичним потенціалом область можна віднести до однієї з найперспективніших серед регіонів України, фактично її не можна віднести до рекреаційних регіонів України.

Така ситуація є наслідком дії негативних факторів, які притаманні більшості регіонів України:

- недостатній рівень залучення зовнішніх, внутрішніх інвестицій;
- недосконалість нормативно-правової бази, що регулює рекреаційну діяльність в Україні в цілому;
- відсутність цілісної та комплексної системи управління і контролю за використанням туристично-рекреаційних ресурсів країни;

- різне відомче підпорядкування туристичних та курортно-рекреаційних ресурсів, відсутність спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань діяльності курортів;

- низький рівень усвідомлення населенням країни та органами, що здійснюють регулювання у сфері туризму і діяльності курортів, ролі та значення туризму для соціально-економічного розвитку держави;

- недосконалі і нечіткі фінансово-економічні механізми відтворення курортно-рекреаційного потенціалу;

- недостатність або відсутність інформаційно-рекламної діяльності рекреаційної сфери;

- низький рівень менеджменту на всіх рівнях;

- екологічно незбалансоване використання родовищ природних лікувальних ресурсів

[1, с. 150]

- складна ситуація із забезпеченістю безпеки рекреантів;

- відсутність належного прогнозування та планування розвитку рекреації.

- недостатній розвиток технічної та відпочинково-розважальної інфраструктури;

- невідповідність якості обслуговування в санаторно-курортних закладах світовим стандартам.

Вище наведені стримуючі розвиток рекреаційної діяльності чинники притаманні, як правило, майже всім регіонам України, оскільки в основному носять загальнодержавний характер внаслідок неефективного менеджменту в цій галузі.

Підвищення ефективності рекреаційної сфери Чернігівської області логічно шукати у розв'язанні проблем.

На підтримку туризму як основної складової рекреаційної діяльності в Чернігівській області Рішенням обласної ради від 26.09.2002 року затверджена Програма розвитку туризму на 2002-2010 роки. В обласному бюджеті на 2007 рік управлінню культури і туризму облдержадміністрації на реалізацію Програми затверджені кошти в сумі 150,0 тис. грн. За 12 місяців 2007 року на централізовані заходи по туризму використано 134,4 тис. грн.

Діяльність управління культури і туризму спрямована на популяризацію туристично-рекреаційного потенціалу області, сприяння розвитку внутрішнього і в'їзного туризму.

Державною стратегією розвитку туризму і курортів передбачається, зокрема, стимулювання розвитку підприємництва в рекреаційній сфері, сприяння розбудові та модернізації туристичної та рекреаційної інфраструктури, підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних пропозицій на світовому ринку послуг у сфері рекреації.

Оскільки, як вже зазначалося, рекреація не може існувати відокремлено, то підвищення рівня надання рекреаційних послуг, зокрема з розміщення і обслуговування рекреантів потребує реконструкції, модернізації існуючої готельної бази, впровадження нових технологій, створення економічних стимулів для залучення інвестицій у будівництво та введення в експлуатацію нових готелів, що, із свого боку, потребує значних капіталовкладень.

Загальновідомими резервами для сприяння залученню інвестицій можуть стати:

- проведення тендерів на право отримання земельних ділянок у рекреаційних зонах під забудову об'єктами рекреації з дольовою участю держави у сфері розвитку інфраструктури;
- розширення номенклатури курортно-рекреаційних послуг за рахунок медичних послуг (діагностика, профілактика та лікування захворювань) із широким використанням рекреаційних та лікувально-оздоровчих ресурсів;
- збільшення кількості санаторно-курортних закладів, готелів і створення лікувальних центрів, які надаватимуть платні послуги;
- запровадження стандартів якості надання рекреаційних послуг;
- удосконалення механізму правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які надають побутові послуги.

Той факт, що рекреаційна діяльність чітко не прописана в класифікаторі видів економічної діяльності, не сформована нормативно-правова база, невідпрацьовані дієві механізми управління і використання рекреаційного потенціалу, може свідчити, на наш погляд, про те, що рекреаційна галузь за сучасних ринкових умов може бути віднесена до складу новоутворених галузей економіки. І це не зважаючи на те, що окремі види діяльності мають свою довгу історію розвитку, а у світі це давно сформований комплекс зі своїми специфічними механізмами регулювання. Новоутворені галузі – це щойно сформовані або реформовані галузі, що з'явилися внаслідок технологічних інновацій, зміщень у співвідношеннях реальних вартостей, появи нових споживачів потреб або інших економічних чи соціологічних змін, які відносять новий вид товару до рівня потенційно життєздатної ділової можливості [2, с. 223]. На користь цього твердження свідчить те, що історія рекреації нараховує десятки століть, але за сучасних економічних умов цій галузі необхідно пристосовуватися до нових правил конкуренції. Як свідчить практика, на перших етапах становлення таких галузей відсутні чіткі правила гри, що ми і спостерігаємо на рівні держави.

Оскільки негативним моментом для новостворених галузей є високий рівень невизначеності, стратегія розвитку повинна спиратися на побудову сценаріїв, що вже ускладнюється внаслідок відсутності чіткого планування і прогнозування на рівні держави.

Висновки. На жаль, величезний потенціал нашої області використовується поки що недостатньо. Причина полягає не стільки в недосконалості локальних методів управління.

Перераховані проблеми притаманні Україні в цілому. Тому для підвищення конкурентоспроможності рекреаційної сфери в регіонах в першу чергу необхідно вирішувати проблему на державному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гербут М.В. Фактори конкурентоспроможності організацій курортно-рекреаційної сфери та їх класифікація // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. – 2006. - № 554. – с. 145 – 151.

2. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К.: Основи. - 1998. – 390 с.

3. Савчук С.И. Основы теории конкурентоспособности / Монография / Под научной ред. академика НАН Украины Б.В. Буркинського. – Мариуполь: Издательство «Рената» - 2007. – 520 с.

4. Статистичний щорічник Чернігівщина – 2007 / Державний комітет статистики України Головне управління статистики Чернігівської області. – Чернігів - 2008

5. Шабардіна Ю.В. Розвиток рекреаційної сфери Чернігівської області в рамках Єврорегіону „Дніпро” // Економічні науки. Серія „Регіональна економіка”. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 5 (17) – Ч.4. Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2008. – с. 224 – 233.

SHABARDINA Y. V. ASPECTS OF COMPETITIVENESS OF RECREATIONAL SPHERE (ON EXAMPLE OF CHERNIGOV REGION).

In the article the conditioned necessity of development of recreational activity for a concrete region, described present material base of recreational sphere, basic factors, which help to recreation are analyzed, and certain retentive factors are determinated.

Keywords: recreation activity, recreation, social insurance, strategy of tourism development.

ШАБАРДИНА Ю.В. АСПЕКТЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕКРЕАЦИОННОЙ СФЕРЫ (НА ПРИМЕРЕ ЧЕРНИГОВСКОЙ ОБЛАСТИ).

В статье обусловлена необходимость развития рекреационной деятельности для конкретного региона, охарактеризованная имеется материальная база рекреационной сферы, проанализированы основные факторы, что способствуют рекреации, определенные сдерживающие факторы.

Ключевые слова: рекреационная деятельность, рекреация, социальное страхование, стратегия развития туризма.